

Lidojums mūža garumā

Janvārī deviņdesmit deviņu gadu vecumā pēdējā gaitā devās uzticams aviācijas bruņinieks – lidotājs un aviācijas vēsturnieks EDVĪNS BRŪVELIS. Divpadsmit gadu vecumā viņš iestājās Latvijas Aeroklubā un sāka būvēt lidmodeļus. Kā pusaudzis uzlidoja, kā jauneklis lidoja, kā vīrs atgriezās no kara un turpināja apmācīt lidot citus.

Vairāk nekā 1000 stundas viņš nolidojis četros dažādos varas režīmos un nekad nav bijis cietumā vai izsūtīts. Kad padomju vara savilka grožus, kļuva par burātāju. Visu mūžu vācīs liecības par Latvijas aviācijas vēsturi un par to sarakstījis fundamentālākos pētījumus. Pēdējo reizi lidoja 2020. gada Spilves aviācijas svētkos. Edvīns Brūvelis bija Latvijas dzīvās aviācijas vēstures iemiesojums un aizrautīgs stāstnieks. Par saviem jaunekļa gadiem viņš šī raksta autorei stāstīja pirms savas 95. dzimšanas dienas...

IEMĪLĒJIES DEBESĪS

Kaut gan līdz vienpadsmit gadu vecumam Edvīns gribēja iet vectēva pēdās un būt jūrnieks, taču viss mainījās vienā vasarā. Aviācijas pulka lidotājs virsleitnants Augusts Strautnieks noskatīja līgavu, kas bija Brūveļu ģimenes vasarnīcas īrniece. Aplidošana notikusi gan ar ziediem, gan ar lidmašīnu, kas vīrs Dubultu vasarnīcas lidojusi tik zemu, ka āboli krituši no zariem. Augusts iemācījis Edvīnam būvēt pūkus, tie ladināti kāpās, un puikas garā astē skrējuši līdz. Jau

puikas gados sanācis satikties ar pasauleslaveno lidotāju Herbertu Cukuru – kopā ar vecākiem Edvīns viņu sagaidījis no leģendārā Gambijas pārlidojuma. Pateicoties abām šīm personībām, Edvīna ceļš bija noteikts – lidot, lidot un vēlreiz lidot! Tā kā Edvīns piedzima 1923. gadā, tas garantēja piedzīvojumu un izdzīvošanas skolu, jo sākās dažādu režīmu laiks.

«Mana lidošana sākās 1934. gadā, kad piedzīvoju Spilves aviācijas svētkus. Oficiāli iestajos Latvijas Aeroklubā. Taisīju modeļus, līdz palika 17 gadi – tad varēju sākt mācīties lidot. Līdz tam, pateicoties draudzīgām attiecībām ar Cukuru un Strautnieku, biju kļuvis par aerodroma pašpuiķi. It kā dzina prom, teica, lai netaisītos pa kājām, līdz tomēr paņēma lidojumā.»

Pirmais padevās Strautnieks. Šķiet, viņš gribēja puiku sabaidīt, sāka griezt visādas figūras, bet Edvīnam iepatikās vēl vairāk. Kad viņš drīkstēja sākt lidot, bija jau 1940. gads. Par politiku Brūveļu ģimenē neviens neinteresējās, Edvīns visu mērīja caur

lidošanas prizmu. Viņa spilgtākās atmiņas par varas maiņu – Spilves aerodroma darbnīcās atstātās sviestmaizes bija apēduši krievu zaldātiņi...

«Bijām sākuši lidot ar planieriem. Tad nāca pirmā okupācija un Latvijas Aerokluba likvidēja. Pie krieviem pārgāju uz motoru lidošanas apmācību, bet šis okupācijas laiks maz noturējās, nāca nākamie – vācieši. Padomju laikā mums solīja – pabeigsiet apmācības aeroklubā, brauksiet uz karaskolu Krievijā, būsiet aviācijas virsnieki! Pēkšņi visi solītāji paši aizbēga, mūs pameta. Nonācām Vācijas, nacisma, varā. Kas mums atlika, ja gribējām lidot?»

Edvīns nebija tikai gaisā pasists romantīķis, gluži pretēji – viņš bija iestājies Valsts tehnikumā, lai būtu tuvāk teknikai un motoriem, vēl neatkarīgās Latvijas laikā praksi izejot aizsargu aviācijas mehāniskajās darbnīcās. «Saprātu, ka man kā lidotājam vispirms jāpārzina motors. Stājoties tehnikumā, nedomāju, ka strādāšu profesijā. Pēc pabeigšanas plānoju stāties kara skolā, iegūt virsnieka grādu un pāriet uz Aviācijas pulku. No tā nekas nesanāca, bet 1942. gadā es pabeidzu tehnikumu un skaitījos mašīnbūves mehāniķis.»

NO RASĒTĀJA PAR KARA LIDOTĀJU

Edvīns iestājās darbā pasauleslavēnā aviokonstruktora Kārļa Irbīša birojā. Sākumā bija tehniskais zīmētājs, bet gudrais Irbītis drīz vien «atkoda, kas es esmu par putnu». Birojā vairāk par pusi strādāja bijušie piloti vai tie, kas meklēja izdevību par tādiem kļūt. Edvīnu drīz paaugstināja par

konstruktoru, viņš godprātīgi centās. Sēdēja pie rasējamā galda un pildīja uzdevumus, piemēram, centās piemērot vācu lidmašīnām krievu slēpes. «Tā kā lidot vācieši mums nedeļa, sākam nodarboties ar pašdarbību. Bišumuižā bija izmestas vecas aviodetaļas, arī Čukura slaveno pārlidojumu lidaparāti. Cik varējām, ar ratiņiem tās pārvedām uz Baložiem. Sākām būvēt un remontēt, divus planierus atjaunojām. Bijām kādi divdesmit pieci cilvēki, visi zem divdesmit gadiem. Biju iniciators, vadīju procesu. Atceros, kad agros rītos vilkām pilnos vāgus pa bruģi un rati skaļi klaudzēja, vienmēr sagadījās, ka zvanīja baznīcas zvani. Tas mūs ļoti aizkustināja.»

Taču drīz Irbīša birojā pienāca ziņa, ka īgaunī nodibinājuši savu aviācijas vienību un arī Grobiņā jau darbojas Aviācijas skola. Protams, ka Edvīns Brūvelis kopā ar draugiem no *ratiņu stūmējiem* Kiršteinu un Bušu bija klāt pirmie. Tas notika 1943. gada rudenī.

«Mēs aizbraucām kā izlūki, tad sekoja pārējie. Vispirms mani norīkoja štābā par rakstvedi, kur pusgadu strādāju kā tulks. Bija gadījumi, kad bijušie Latvijas armijas lidotāji pilsētā dzērumā sastrādāja ziepes un man kā viņu aizstāvim bija jāiet pie vienības majora. Kad viņus tur drebināja, es tulkoju. Tā pienāca viens lidkurss, otrs lidkurss, un es aizvien netiku. Strādājot štābā, sākām lidot ar planieriem. Tos pašus, ko Baložos bijām uztaisījuši, pēc mūsu pieprasījuma ar vilcienu pārveda uz Grobiņu. Kamēr citi svētdienās devās iedzert un tikties ar meitenēm, mēs lidojām ar planieriem. Mūsu iniciatīva tika atbalstīta, tādus cilvēkus viņiem vajag, teica priekšniecība. Beidzot tiku ceturtajā lidkursā. Tā kā biju jau uzkrājis pieredzi, apmācība ļoti strauji gāja uz priekšu. Savā kursā biju pirmais, kas izlidoja patstāvīgi.

Mums vajadzēja no Vācijas pārdzīt lidmašīnas. Mēs ar priekšnieku Hauptmanu uz turieni aizlidojām, nosēdāmies, un sākās angļu uzlidojums. Atpakaļ bija paredzēts atdzīt lielāku lidmašīnu. Ar to lidotu vadītājs, un tā mazā, ar ko atlidojām, paliktu man. Tur sākās mani kara piedzīvojumi. Atskrēja inženieris un lūdza, lai

pārdzēnu lielo lidmašīnu uz citu vietu, lai uzlidojuma laikā visas nestāvkopā. Bet es nekad tādā lidmašīnā nebiju bijis! Atbildēju, ka pamēģināšu. Ielēcu iekšā un aizvedu prom. Atnāca Hauptmans un brīnījās – kur ir mana lidmašīna? Atbildēju, ka aizdzinu tur un tur. Bet es taču neesot apmācīts! Vajadzība bija, un es izdarīju. Tad viņš aizlidoja ar lielo lidmašīnu un es ar to mazo. Tas bija pie Kēnigsbergas.

Lidoju atpakaļ, un priekšā negaisa mākonis. Vajadzēja to aplidot. Daru tā un skatos – benzīns drīz beigsies. Liels līkums sanācis. Lidoju gar jūras krastu un nosēdos vienā piejūras aerodromā. Vācieši brīnījās, kas tā par lidmašīnu, taču benzīnu ielēja. Es nemaz nekāpu ārā, tik operatīvi viss notika. Tā bija mana kļūda. Paceļos gaisā un jūtu, ka baigi ož pēc benzīna. Sēžos vēlreiz tajā pašā vietā. Izrādās, viņi nav aizskrūvējuši vāciņu, un benzīns šļakstās laukā uz karsta motora. Tas viss aizņēma kādu pusotru stundu. Priekšnieks jau sen aizlidojis uz Liepāju, bet es esmu pazudis. Beidzot ap krēslas laiku tur nolaidos. Pāri bīstamiem apgabaliem bija jālido, tur darbojās lietuviešu partizāni. Kad atlidoju, viņš tā priecājās, ka esmu dzīvs! Tā pamazām izlidoju te ar vienu lidmašīnu, te ar citu.

Citreiz Hauptmans, kaut kur nosēžoties, bija sabojājis lidmašīnu. Zvanīja, vai kāds var atlidot pakāļ. Man jau to tik vajadzēja! Lidoju pakāļ un pa ceļam izārdījos kā aviācijas svētkos. Riņķoju virs Papes ezera, biedēju zvejniekus un dzenāju aitas. Aizlidoju, viņš iesēžas iekšā, un lidojam atpakaļ uz Liepāju. Es jau viņam nesaķu, ka tikko esmu aitas trenkājis, bet viņš atpakaļceļā sāk to pašu! Taisa trikus un saka man – šitā tu nemēģini darīt!»

UZ RIETUMIEM AR GRĀMATĀM UN PISTOLI

«1944. gada augustā fronte tuvojās, un, lai pretinieki nevarētu nosēsties, bija paredzēts aerodromu uzšaut gaisā. Atstāja tikai vienu skrejceļu, kur klusām nolaisties. Lidmašīnas vajadzēja pārdzīt uz Vāciju. Es tiku nozīmēts kā viens no pilotiem, kas to darīs. Mēs trīs ar skolas lidmašīnām lidojām no Liepājas uz Ščecinu. Tie bija 1600 kilometri gar jūras krastu.

Lidoju aviācijas svētkos. Riņķoju virs Papes ezera, biedēju zvejniekus un dzenāju aitas.

Līdzī bija vien grāmatas un pistole. Aviācijas grāmatas, protams. Lidojām pa vienam, un es divus gadus neatgriezījos mājās. Pa ceļam vajadzēja nosēsties vienas aviācijas skolas aerodromā. Tur tieši tāds kā mēs mācīja par iznīcinātājiem. Tas bija pie Štolpes. Kā jau savējos, uzņēma laipni. Blakus aerodromam bija maza kapsēta. Tur tika apglabāti visi, kas apmācību laikā nositās. Pēc tam mēs aizlidojām līdz Ščecinai. Tur benzīna rūpnīcas bija sabombardētas, degvielas vairs nebija, tāpēc ar lidošanu bija cauri.

Bija vēl kāds aspekts. Igauņu lidotāji, atkāpušies līdz Latvijai, bija izdomājuši, ka pietiek karot. Aizlaidās – pārlidoja uz Gotlandi. Par to mūs arī no lidmašīnām nocēla – aizlidojot uz Vāciju, lidmašīnas bija jāatdod, un es vairs pie lidošanas netiku. Līdz ar to mūsu aviācijas vienību likvidēja. Kāpēc? Jo viņiem bija aizdomas, ka mēs arī aizlaidīsimies. Jāatzīstas, es tiešām jau apdomāju variantus. Taču vācieši bija gudri. Parasti, kad lidmašīnu noliek, bāku pielej pilnu, lai var ātri pacelties. Tagad benzīnu ielēja tikai nedaudz. Gaisā var tikt, bet ne līdz Zviedrijai.

Visu mūsu vienību, ap 900 vīriem, no Ščecinas aizveda uz Dāniju. Tur

kazarmas, visa vācu didīšana. Izrādījās, ka esam iedalīti desanta karaspēkā. Es nodomāju – pie velna, kam man tas vajadzīgs? Iefiltrējos virsnieku ķēķī par sagādnieku. Man bija tiesības iet uz dāņu ciemiem un pirkt papildu pārtiku, naudu deva virsnieki. Tā iztiku bez didīšanas. Tur es gatavojos mukt uz Zviedriju. No dānietēm dabūju pārtikas kartītes. Domāju, pārgērbšos par privātpersonu. Pa salām vajadzēja tikt līdz jūras šaurumam. Taču vēl cita kompānija grasījās darīt to pašu un viņus noķēra. Tad kļuva prātīgs, jo tā lieta beidzās ar kara tiesu. Tā nu pirmais mēģinājums izpalika.

Mūs gribēja pārvest uz Norvēģiju, lai sargājam to. Taču virsnieki pret to iebilda, jo mēs esot zvērējuši cīnīties

tikai pret bolševikiem. Es gan neko tādu neatceros... Mūsu priekšniecība aizmuka, bet mūs atlikušos pārveda uz Kēnigsbergu. Bija paredzēts nodibināt Baltijas izpletņlēcēju vienību, taču to neizdevās noorganizēt. Kēnigsbergā mūs iedalīja pie zenītartilērijas vienības, un mēs sākām cīņu pret bolševikiem. Daudzi bijām apmācīti darboties ar lielgabaliem, taču realitātē ne reizi netikām izšāvuši. Meklēju grupu, kas dosies uz poļu koridoru, priecājos, ka tad būs tuvāk rietumiem. Galvenais bija nenonākt krievu gūstā. Jo viņi zināja, ka esam brīvprātīgie, un tas ir 25 gadi kā likts.

Aizsūtīja uz skaisto un seno Marienburgu. Tur bija vācu skolēni, kas iesaukti, un mēs kādi 25 cilvēki. Kapteinis bija labs, arī dzīvošana glītās zviedru mājīnās. Jauki bija, ka uz Ziemassvētkiem dabūjām karbonādi, cigāru. Ļoti labi sadzīvojām ar fričiem. Taču tas beidzās, kad sākām just – kaut kas nāk no austrumiem. Lielgabalu trokšņi dzirdami arvien tuvāk un tuvāk. Tā bija lielā krievu ofensīva 1945. gada janvārī.

Sākām gudrot, ka jālaižas uz rietumiem. Kad dezertē, nekad nevajag barā, jo tad ir jābalso, lai pieņemtu lēmumu. Nolēmām bēgt trijātā. Tā vienu nakti mēs zem uniformām pavilkām parastās drēbes. Tās bijām nēsājuši visur līdzī – jau labu laiku

jūtām, ka nebūs labi. Kad vajadzēja drēbes nodot, kaut kā izlocijos un paturēju. Tā mēs trīs pucējām projām uz rietumiem. Dzirdējām, ka apkārt žvazd krievu tanki un mūsu vienība tiek ielenkta. Izsprukām pēdējā brīdī, iemukām mežā. Formas ierakām sniegā. Skatāmies – pa ceļu iet bēgļu kolonna. Mēs kā privātie pievienojamies. Redzam – leiši brauc, laižas uz Dancigu. Prasījām, vai paņems mūs arī? Paņēma. Pēc vienas dienas vācu patruļa apturēja, un leiši mūs nodeva. Protams, friči neko daudz nevarētu pateikt – man līdzī Latvijas pase, un es esmu bēglis... Taču leiši nodeva, un mūs ielika lielā šķūnī.»

BĒGŠANA AR AKORDEONU

«Nākamajā dienā paredzēta pratnāšana. Ieraugām – šķūnim otras durvis aizmugurē. Atspērām tās vaļā un, vadoties pēc zvaigznēm, skriešus metāmies prom. Pakal neviens nedzinās. Skrienam, skrienam, un priekšā upe. Metāmies pāri un slapji tālāk. Zieme, bet mums pat silto drēbju nebija. Tā tikām līdz jūrai, līdz Gotenhāfenai. Ieejam ostā, tur bēgli mudž, ievainotos kareivjus lāpa. Baigās rindas, visi bēg no bolševikiem. Ostā stāv Latvijas kuģis *Brū*. Prasījām, vai ņems tautiešus uz kuģa? Man līdzī bija maziņš Dānijā pirktis akordeons. Kad bēgām prom no savas vienības, tieši ar akordeonu aizbildinājāmies – dodamies kādā ballē uzspēlēt! Uz kuģa mūs uzņēma, pateicoties Graudam. Viņa tēvs bija rēderejas īpašnieks, bagāts uzņēmējs, kam kādi 8–9 kuģi piederēja. Kuģa kapteinis pazina slavenā rēdera dēlu, Gunārs pats bija beidzis jūrskolu. Tā mēs tur forši dzīvojām, es spēlēju akordeonu. Kapteinim bija smuka brūte, tai arī mana mūzika dikti patika, bet kapteinis saniknojās, ka šī ap mani trinās. Kuģi nozīmēja vest munīciju no Vācijas uz Liepāju. Graudam jūrnieka apliecība, bet mums diviem nav. Kapteinis baidās, ka var kāda kontrole būt un mūs, divus nabagus, izsviež krastā ar visu akordeonu, Grauds paliek un aizbrauc. Tā kuģojot viņš tika līdz Anglijai, kur satika māti un māsu, pēc tam devās uz ASV. Mēs ar Gailīti palikām. Pilsētai sākās uzlidojums, bombardēja. Mēs skrējām uz patversmi un pa

ceļam paķērām bērnus, kas palikuši vieni. Tikām patvērumā, kur atradās pazudošo bērnu vecāki. Viņi bija laimīgi un pateicīgi mums. Kad uzlidojums beidzās, teica, ka brauc uz Langbergu, lai mēs braucot viņiem līdzī, viņi gādās par pajumti un ēdienu. Tā mēs devāmies līdzī un vilcienā iekšā. Vilciens līdzī galapunktam netiek, kaut kas noiet greizi. Vācieši paliek tur, mēs ar Gailīti ārā un kājām dodamies uz rietumu pusi.

Pienāk nakts. Atrodam šķūnī, ielieinam sakrūtā sienā. No rīta turpinām ceļu. Gājām, gājām un apmaldījāmies. Vakarā atkal nonācām turpat, kur no rīta izgājām... Tur mūs sagaidīja vācieši un saņēma ciet. Aizveda uz darbā norīkošanas iestādī. Sastāstījām pasakas, ka esam no Latvijas noklīduši bēgli. Viņi mums piedāvāja strādāt par šoferiem. Interesantākais, ka mūs iedalīja *Luftwaffe* sakaru dienestā – atkal nonācām pie lidotājiem. Taču krievi tuvojās. Nolēmām, ka jābēg. Vienu vakaru novaktējām preču vilcienū, ielavījāmies iekšā un devāmies uz Tīringu. Braucām, braucām, atkal kaut kādi sastrēgumi, vilciens tālāk neiet. Sēžam un drebināmies, kamēr nolēmām braukt atpakaļ. Noķērām vilcienū pretējā virzienā. Atgriezāmies, un mūs uzreiz saņēma ciet, ielika cietumā kā dezertierus. Nav jau ne vainas, silti un tā. Krievi nāk tuvāk, un vācieši visu lādē vilcienū vagonos, lai dotos prom. Braucām uz Tīringu. Vienu nakti sāk baigi šaudīties. Izrādās, krievu tanki priekšā. Saņēma visus ciet, sastādīja kolonnu un dzina nez kur. Bijām gan mēs, gan krievi, gan baltkrievi. Daļu vāciešu apšāva uzreiz. Kolonnu dzen uz priekšu, apstājas, vēl divi tanki priekšā. Tankisti sāka runāties, un es arī kaut ko bildu krieviski. Viņi uzreiz – tu no kurienes? Atbildēju, ka no Latvijas. Viņiem viss skaidrs un saka, lai eju pāri grāvim. Es jau zinū, ko tas nozīmē – beigas! Neeju pāri grāvim, bet sāku lūgties – nu, nevajag, neesmu jums ienaidnieks... Viens jau bija notēmējis, otrs atturēja. Ar to kolonnu gājām, līdz tikām vienas pilsētes barakās. Saņēma mūs kā gūstekņus. Kad vēl biju Grobiņā, mani vienreiz nozīmēja sargāt gūstekņu nometnī. Sāku tur plāpāt ar vienu krievu, sapazināmies. Tagad mūs aizved pie krieviem

un skatos, ka šīs stāv priekšā, arī kā gūsteknis. Saprotu, ka viņam ir iespēja mani nodot. Tomēr nenodeva, jo Grobiņā es pret viņu labi izturējos. Drīz tikām no turienes ārā un atkal uz rietumiem.»

PAPĪRI AIZ ODERES

«Bijām pie Ščecinas. Krievi neļāva iedzīvotājiem evakuēties uz rietumiem. Tāpēc visi poļi, kas tika noķerti, tika sūtīti atpakaļ. Kāda sieviete pienāca klāt, un es sāku ar viņu runāt poliski. Viņa lūdza notēlot, ka esmu viņas vīrs. Lai sēžamies viņas zirga ratos, krievi poļus neaiztiekot. Braucām arī! Taču pēc vairākām dienām ratus apturēja patruļa. Sapratām, ka ziepes ir, krievi mūs saņēmuši. Viņiem trūka karaspēka, un mums svinīgi paziņoja, ka esam iesaukti Sarkanajā armijā. Un jau šonakt jāiet uz ceptuvi maizi cept! Pirmo reizi redzēju, kā cep ķieģelīti, labi paēdām. Kamēr centāmies tikt uz rietumiem, pārtikas nebija. Bet maizes ceptuvē uzrāvās uz dizentēriju, un krievi teica, ka jābrauc uz lazareti. Gailītis aizbrauca nezināmā virzienā, mani aizsūtīja uz lazareti, un tā es no trijotnes paliku viens. Slimnīcā atkal vajadzēja kādu, kas prot vācu valodu. Pie ārsta pārbaudīties nāca izvarotās vācietes. Mani nozīmēja, lai palīdzu saprasties. Kļuvi par tādu kā ārsta palīgu.

Biju tik gudrs, ka tehnikuma diplomu iznēsāju līdzī. Kad izveseļojos, parādīju krieviem, ka esmu tehnisks cilvēks. Mani uzreiz nosūtīju uz auto remonta bāzi. Tur man bija uzdevums braukt līdzī frontē un savākt krievu sadauzītos autiņus. Diezgan baigi bija. Panācu, ka mani norīko darbnīcā tos auto remontēt. Tuvojās kara beigās. Mums teica, lai nekur daudz nestaigājam. Gan vācieši, gan partizāni klistot apkārt. Vienu nakti bija tāda šaušana, ka neviens nesaprata, kas notiek. Izrādās, karš beidzies. Uzvara! Tas bija pie Ščecinas. Pēc uzvaras pasludināšanas sekoja spainis ar spirtu. Visus uzvarētājus nostādīja rindā ar krūzītēm un ielēja spirtu.

Tās es tur turpināju strādāt, līdz vienu dienu atnāca pavēle, ka visi citas tautības pārstāvji jāved uz Ščecinas priekšpilsētu. Vienā kolonnā savāca leģionārus un mūs pielika klāt. Kādu nedēļu gājām. Liels gabals bija.

Govis arī tika ņemtas līdzī, kuras pēc tam nokāva un apēdām. Tā es nonācu Graudencā. Tur mums bija nometne. Izrādījās, ka mūs vedīšot uz ogļraktuvēm Krievijā. Tai Graudencā man atkal kāda kaite piemētās, laikam dzeltenā. Es tiešām nesimulēju, vienkārši tā bija, tāpēc mani no tās nometnes izņēma ārā. Tur nebija, ko ēst. Atceļos, ka koka mizas vārījām. Tas bija 1945. gada rudens.

Ieliek mani lazaretē, un tur es satieku vienu no mūsu Grobiņas vienības – Aleksi Vanagu. Mūs ielika vienā istabā. Mēs tur nogulējām kādu mēnesi. Vienu dienu atbrauca krievi uniformās un meklēja veselos. Jautāja, kuri gribot dienēt tālāk. Ieraudzīju vienu aviācijas vīru. Saku, ka gribu aviācijā. Tālāk jau biju pilntiesīgs Sarkanās armijas dalībnieks, tiku padomju aviācijā. Vanags vēl palika slimnīcā un vēlāk dezertēja uz Angliju.»

ŠIFRĒTĀ ATGRIEŠANĀS

«Nonācu aviācijas daļā, apkalpoju aerodromu. Ļoti daudzi tur zaga. Visādi šeptējās. Tur nodienēju līdz 1946. gada vasarai. Bija pavēle demobilizēt visus, kam ir vidējā izglītība. Man bija līdzī tehniskuma diploms – ar to mani uzreiz palaida. Lidojumu grāmatīņu gan es nolaidu atējā. Ja to atrastu – beigas man būtu. Man jau vēl citi dokumenti bija aizslēpti aiz drēbēm. Mūs veda cauri Baltkrievijai, it kā uz Daugavpili. Biju dzirdējis, ka ar šo vilcienu ved uz ogļraktuvēm, tāpēc izlēcu ārā jau pa ceļam un ielēcu vilcienā uz Rīgu. Biļete bija vajadzīga, bet demobilizētajiem neprasiņa. Par dienēšanu tajā laikā algu nemaksāja, tāpēc arī zaldātiem naudas nebija.

Atbraucu mājās, un vecāki mani nepazīna. Viņi arī nezināja, ka ieradīšos. Kara laikā mums saziņa bija, pats izdomāju gudru šifru: rakstu vēstules par visādām muļķībām, bet no katras rindiņas jāņem pirmais burts un jāliek kopā – tas ir īstais vēstījums. Tā viņi zināja, kur es esmu un kas notiek. Par demobilizāciju neuzrakstīju aiz mātiņcības. No sava ilgā ceļojumu atvedu mammai dāvanu. Polijā iegāju veikalā un lūdzu, lai iedod lūgšanu grāmatu. Viņi bija ļoti izbrīnīti, ka sarkanarmietim tāda vēlēšanās...

Mājās, nevis uz Sibīriju, tiku tāpēc, ka sarkanarmijas dokumentos biju

Mājās, nevis
uz Sibīriju,
tiku tāpēc, ka
sarkanarmijas
dokumentos
biju izmainījis
uzvārdu.

izmainījis uzvārdu. Biju nevis Brūvelis, bet Grūvelis, Rūvelis, Ūvelis... Katram nākamajam sūdzējos, ka iepriekšējais nepareizi pierakstījies. Bija svarīgi, lai par mani neuzpeld nevēlama informācija. Tikai vēlāk atgriezies pie īstā uzvārda.

Kad tiku mājās, nesatiku nevienu pazīstamu vienaudzi – visi izsūtīti, krituši gūstā vai aizbēguši. Man tajā laikā bija 23 gadi. Un es joprojām gribēju lidot!»

PĒC KARA

1946. gadā Edvīns Brūvelis sāka studijas Latvijas Valsts universitātes Arhitektūras fakultātē. Paralēli tam atjaunoja lidošanas prasmes, kaut saistība ar aizsargu aviāciju un

dienestu Grobiņas aviācijas pulkā bija rūpīgi jāslēpj. Kad viņš pabeidza Rīgas DOSAAF aerokluba motoraviācijas nodaļu, tika tur uzaicināts palikt par lidošanas apmācītāju. Lidošanas dēļ Brūvelis izstājās no augstskolas un turpmāk nodarbojās tikai ar lidošanu un lidošanas apmācību. 1957. gadā paaugstināja kvalifikāciju, kā eksterns beidzot lidotāju instruktoru skolu Kalugā, Krievijā.

Līdz 1972. gadam darbojās par lidošanas apmācītāju Rīgā, Bauskā un Cēsīs. No šī darba tika atbrīvots, jo nelabvēli atklāja Brūveļa darbību aviācijā vācu okupācijas laikā. Pēc lidošanas aizlieguma strādājis aviofirmā *Latavio* par aviācijas fonda priekšnieka vietnieku un Civilās aviācijas administrācijā par aviācijas vēsturnieku. Pievērsies aktīvam pētnieciskajam darbam, bijis konsultants aviācijas vēstures jautājumos gan muzeju darbiniekiem, gan žurnālistiem.

«Kad vairākas reizes pret mani bija plānotas iespējamās represijas, vienmēr kāds skolnieks mani izglāba – brīdināja vai aizlika labu vārdu. Viss tāpēc, ka biju viņiem ļoti iemācījis lidot. Kad padomju laikā kāda krievu lidotāja uzstājās un pateica: «Brūvelis tik labi lido tāpēc, ka mācījies pie vāciešiem» – priekšnieks, krievu kara lidotājs, atcirta: «Paldies vāciešiem, ka mums tik labu instruktoru ir izaudzinājuši!» Tā es ilgi paliku savā vietā un turpināju lidot. Galvenais ir nezaudēt uzticību sapnim un būt profesionālim jebkuros apstākļos. Manas paaudzes latviešu lidotāji bija izsvaidīti pasaulē. Mans liktenis bija vienmēr palikt mājās.» ■